

mis hiljemgi oma sära pole kaotanud. Eriti hakkas mulle vastu Jaanuse ja lossipreili romantiline liin, mis mulle juba varem oli tundunud võltsina. Lepingu sõlmimise aegu pidi mu ot-sus oma rada minna nähtavasti juba selge olema, sest «Tasuja» asemel figureerib lepingus tinglik pealkiri «Jüriöö». Lõplik pealkiri kujunes hiljem töö käigus.

Jüriöö ülestõusu kuuesajanda aastapäeva suurpidustusist — kontsertaktusest, kunstinäitusest ja muust innustust saanult siirdusin 1943. aasta kevadel tagasi looduskaunisse Jaroslavli, et libreto tõeliste sünnivaludega vaevlema hakata. Väljas võidutses kevadõite vaevlus, mina hoidsin oma pisikeses toas laua taga istudes pead kahe käega kinni. Ainuke niidiots, mida algul heietasin, oli kavatsus ooperi tegevus paigutada oma sünnikodu lähiste-le. Ajaloost on teada, et ülestõus puhkes Lõuna-Harjus. Minagi päri-nen sealt, miks ei võinuks esimesed tasuleegid nimelt mu kodukandis süttida?! Seda oli meeldiv oletada. Naabervallas, Raikülas, oli muistsete eesti hõimude parlament, nõumaja. Miks ei võinuks see illegaalselt tegutseda veel XIV sajandi algul?! Mu lapsepõlve mängumaade hulka kuulus küla heinamaal asetsev Kuldallik, üsna suur ning sügav veekogu ala-lise kullajoomelise virvendusega põhjas. See oli seotud mõningate rahvapärimumustega. Algkoolis olles arendasin viimaseid edasi ja kirjutasin Kuldallikast pika lugulaulu Jakob Tamme laadis ning hiljem veel vägeva draama viies vaatuses. Need ilmusid kooli ajakirjas, ja nüüd mõne aasta eest leidsin Rapla rajooni aja-lehe koduloo-nurgast, et mu kunagi-sed koolipõisi fantaasiad on rahva-luulena üles kirjutatud...

Laua taha istudes oli mulle selge ainult üks: alustada ooperit Kuldal-likaga ja siduda sellega hilisemgi tegevus. Mis edasi pidi saama, seda ma vaevlemise esimestel päevadel ja öödel ei teadnud.

Eugen Kapp oli meeldiv tööpart-ner. Nägin, kuidas ta käed sügelesid ooperimuusikaga klaveri sõrmitse-

miseks, aga oma kannatamatuse avaldamises oli ta üpris diskreetne. Ainult aeg-ajalt ilmus ta ukse taha ja küsis häbeliku näoga, et kuidas on? Noh, esialgu polnud ei kuidagi. Pettumust julgustava naeratuse taha peites jättis ta mu üksi. Ühtepuhku rõhutas ta, et jätab mulle täiesti va-bad käed ooperi dramaturgilise kom-positiooni kujundamiseks.

Ühel ööl tundsin, et lõimetus- periood on lõppenud ja sedamaid tekkis libreto paberile, paar-kolm lehekülge päevas. Kapp võttis kirja-pandud lehed mu käest peaaegu tin-dimärjalt ja hakkas neid kohe, järge ootamata, muusikasse seadma. Mäle-tan, et kui ma püsisin alles teise vaatuses kallal, oli esimene vaatus muusikaliselt juba enam-vähem valmis. Ühel palaval päeval, kui ma Sirje olin ära uputanud ja Neeme ahastuslaulu värsistasin, ilmus Kapp ja viis mu käekõrval «Gigandi» klu-bisse. Koos Olga Lundiga asusid nad kavala näoga klaveri juurde ja en-näe, juba kõlaski Saima esimene aaria.

Libreto valmis nelja-viie nädala jooksul. Nagu ta esimese hooga sai kirja pandud, sellisena ta, välja ar-vatud mõned sõnastuslikud kohendu-sed, praeguseni püsib ja tuleb nüüd vabariigi 35. aastapäeva puhul Lau-luväljakul vabaõhulavale. Muidugi, nüüd tagantjärele targana teeksin mõndagi teisiti, aga loomisaegne spontaansus küllap on jätnud posi-tiivseid jälgi nii muusikasse kui ka sõnastuslikku karkassi. Hiljem seda-sama žanri proovides pole ma esmast vahenditust saavutanud.

Paralleelselt valminud «Mahtra sõja» dramatiseering ja «Tasuleegid» lõpevad mõlemad revolutsioonilise tõusu hetkel, optimistlikult. Mu op-timism polnud vaid tuulele rajatud soovunelm, sest kahe aasta pärast saabus 9. mai — suur võidupäev.

Paul Rummo

Stseene «Tasuleekidest».
Neeme — Hendrik Krumm ja Sirje — Maarja Haamer.
Mehis — Mati Palm.

G. Vaidla fotod
